

Lärcentra för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Behovsinventering och analys

Redovisning av uppdrag inom myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
1 Inledning	6
2 Övergripande mål och syfte	6
3 Utgångspunkter för arbetet	7
4 Genomförande av arbetet	7
5 Bakgrund	7
5.1 Vad är lärcentra?	7
5.2 Utbildning – grunden för lärcentras verksamhet	8
5.2.1 Kommunal vuxenutbildning	8
5.2.2 Högskolan	9
5.2.3 Yrkeshögskolan.....	9
5.2.4 Folkbildningen	10
5.3 Nationella satsningar med koppling till lärcentra	10
6 Myndigheternas verksamhet och roller med koppling till lärcentra	12
6.1 Arbetsförmedlingen.....	12
6.2 Svenska ESF-rådet.....	12
6.3 Folkbildningsrådet.....	13
6.4 Myndigheten för yrkeshögskolan.....	13
6.5 Skolverket.....	14
6.6 Tillväxtverket.....	14
6.7 Universitets- och högskolerådet.....	16
6.8 Universitetskanslersämbetet	16
7 Förekomst och utveckling av lärcentra	16
7.1 Skolverkets redovisning om uppdrag om lärcentra.....	17
7.2 Uppföljning av statsbidrag för lärcentrum	18
7.3 Kartläggning av förekomst och inriktning på lärcentra i olika landsdelar ¹⁹	
8 Resultat – tidigare studier och behovsinventering	21
8.1 Aktörers, intressenters och målgruppers syn på lärcentra.....	21
8.1.1 Studerandes perspektiv på lärcentra	21
8.1.2 Arbetslivets perspektiv på lärcentra	22
8.1.3 Kommuners perspektiv på lärcentra	22
8.1.4 Regioners perspektiv på lärcentra	23
8.1.5 Utbildningsanordnares perspektiv på lärcentra.....	24
9 Sammanställning av utmaningar, hinder och möjligheter	25
9.1 Aktörers och intressenters syn på utmaningar och hinder	25
9.2 Aktörers och intressenters syn på möjligheter, utvecklingsbehov och stöd från nationella myndigheter.....	26

10	Sammanfattande reflektioner och slutsatser	27
11	Förslag till fortsatt arbete	28
12	Bilagor	30
	Bilaga 1 Förordning (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum.....	30
	Bilaga 2 Aktörer och intressenter som projektet samtalat med	32
	Bilaga 3 Exempel på modell med byggstenar för att kategorisera och beskriva lärcentras olika funktioner	33

Förord

Denna redovisning omfattar ett av de utvecklingsprojekt som initierats inom ramen för myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet. Redovisningen riktar sig primärt till de myndigheter som ingår i den samverkansgruppen och syftar till att få ett underlag som myndigheterna kan utgå ifrån i det fortsatta arbetet. Grunden för arbetet är det uppdrag som generaldirektörerna gav i januari 2021 om att utreda vilka möjligheter deltagande myndigheter har att stödja lärcentras utveckling för att bättre tillgodose kompetensförsörjning och livslångt lärande i hela landet.

Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket, Svenska ESF-rådet och Tillväxtverket ingår i arbetsgruppen. Projektet har även kontaktpersoner knutna till sig från Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet. Projektägarskapet och projektledarskapet har delats mellan Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolverket.

De personer som deltagit i arbetet är:

Jesper Schönbeck, Arbetsförmedlingen

Karin Gustavsson, Folkbildningsrådet

Britt-Inger Stoltz, Myndigheten för yrkeshögskolan (projektledare)

Maria Lindgren, Myndigheten för yrkeshögskolan

Erika Bohlin Eriksson, Skolverket (projektledare)

Sylvia Lundholm, Svenska ESF-rådet

Örjan Johansson, Tillväxtverket

Marie Kahlroth, Universitetskanslersämbetet (kontaktperson)

Aleksandra Sjöstrand, Universitets- och högskolerådet (kontaktperson)

Christer Bergqvist, Myndigheten för yrkeshögskolan och Helen Myslek, Skolverket har företrätt projektägarna.

Ett stort tack till alla de personer från olika organisationer som vi har haft möjligheten att samtala med och som möjliggjort denna redovisning.

Sammanfattning

Denna redovisning omfattar ett av de utvecklingsprojekt som initierats inom ramen för myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet och bygger på den tidigare rapport som togs fram för att belysa hinder för, utmaningar med och möjligheter till kompetensförsörjning och livslångt lärande¹.

En av slutsatserna i den rapporten är att lärcentra kan utgöra ett viktigt komplement i en mer tillgänglig infrastruktur för utbildning på alla nivåer, tillgängliggöra vägledning och validering för både individer och arbetsgivare. De tre komponenterna, vägledning, validering och utbildning kan inte ses som separata delar utan utgör en helhet.

Det fortsatta arbetet, som redovisas i denna rapport fokuserar på att identifiera vilket stöd de myndigheter som ingår i samverkansarbetet kan erbjuda aktörer för att utveckla lärcentras verksamhet. Arbetet har inriktats på att göra en behovsinventering och nulägesanalys. Detta har gjorts genom att ta tillvara erfarenheter från tidigare studier, att uppdatera och komplettera den bilden med aktörers och intressenters uppfattning om lärcentra. Vi har valt att inte avgränsa vårt arbete utifrån en viss definition eller beskrivning av lärcentrum eftersom verksamheten kan skilja sig åt beroende på förutsättningar. Utgångspunkten, eller snarare perspektiv, i vårt arbete är att belysa vad ett lärcentrum *skulle kunna vara*.

Etableringen och utvecklingen av lärcentrum har lyfts av regeringen som viktigt för att öka tillgången till utbildning i hela landet. Detta har uttryckts i olika styrdokument och genom finansiella satsningar från statens sida. Även olika arbetslivs organisationer har påtalat att lärcentra är en viktig funktion för att tillgängliggöra utbildning. Det tycks vara "läge" att "reclaima" begreppet lärcentra och utveckla lärcentra som en viktig arena för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Utbildningsperspektivet är centralt när det gäller lärcentra eftersom grunden för verksamheten utgår från att möjliggöra för individer att få tillgång till och stöd för att genomföra utbildning. Skolverkets studie av lärcentras verksamhet visar också att insatser sker för att förbättra matchning på arbetsmarknaden. Även om många lärcentra arbetar med att identifiera kompetensbehov tycks sådana undersökningar inte göras systematiskt.

I flera rapporter och i våra samtal har det uttryckts att planering av lärcentras verksamhet i ett långsiktigt perspektiv är mycket begränsad. Kommuner har i olika grad möjligheter att ta sig an och finansiera verksamhet som inte är lagstadgad, vilket också påverkar likvärdigheten i tillgång till utbildning. Kortsiktigheten kan även innebära att omfattningen och inriktningen på lärcentras verksamhet varierar över tid vilket i sin tur gör det problematiskt för aktörer att knyta till sig och långsiktigt använda sig av lärcentras tjänster och vice versa.

Dessutom kan vi konstatera att det finns oklarheter om vad lärcentra är och kan vara. De funktioner som normalt samlas inom benämningen lärcentra organiseras under olika namn i kommunerna, vilket gör att det kan vara svårt att både analysera förekomsten av och diskutera nyttan med lärcentra på olika nivåer. Det som lyfts fram är att digitala strukturer inte ensamt kan tillgodose de behov som potentiella studerande eller de som är i utbildning har utan det behövs även möjligheter att ha en fysisk plats att samlas på.

Samverkan mellan olika nivåer, nationellt, regionalt och lokalt, och samordning inom och mellan regionalt mellan lärcentra, är exempel på insatser som framförts som skulle kunna innebära en effektivare resursanvändning och därmed gynna både personer och arbetsgivare. Samverkan mellan flera lärcentra inom en eller flera regioner kan ge förutsättningar för ett mer utvecklat och bredare utbildningsutbud och möjlighet att skraddarsy utbildningar för både näringslivet och offentlig sektor.

De iakttagelser som vi fått med oss kan sammanfattas i två delar.

¹ Kompetensförsörjning och livslångt lärande - och möjligheter och hinder. Redovisning av uppdrag inom myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Dnr MYH 2021/1275

- Kännedomen om möjligheter och kunskapen om nyttan med lärcentra varierar hos centrala aktörer och intressenter (politiker, tjänstepersoner, utbildningsanordnare och arbetsgivare).
- Förutsättningar kring styrning, organisation, samverkan och finansiering varierar som hindrar att få till långsiktiga och hållbara lösningar.

De insatser som arbetsgruppen ser som möjliga att gå vidare med är att på olika sätt öka kännedomen och kunskapen om lärcentra. Regelbundna uppföljningar och utvärderingar av lärcentra och sprida resultaten av dessa kan bidra till att aktörer får ett bättre underlag för sina insatser. Ett förslag är att beskriva och analysera tillgängligheten. En karta som kan visualisera var lärcentra är belägna (utifrån möjligt pendlingsavstånd) och vilken typ av verksamhet som bedrivs utifrån det exempel på modell som visas i bilaga 2.

1 Inledning

En grupp av myndigheter – Arbetsförmedlingen, ESF-rådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket, Tillväxtverket, UHR och UKÄ - har sedan 2016 tillsammans byggt upp myndighetssamverkan inom validering och från och med 2020 har samverkan vidgats till att handla om kompetensförsörjningsfrågor och livslångt lärande i ett bredare perspektiv. Gruppen har under 2021 även kompletterats med Folkbildningsrådet.

Ett av de områden som myndighetsledningarna anser vara viktigt att belysa är olika systems funktionalitet utifrån individers möjligheter till livslångt lärande och samtidigt beakta arbetslivets behov av och tillgång till kompetens när den behövs. En rapport togs därför fram under 2020² som underlag för inriktning på ett fortsatt utvecklingsarbete. Rapporten belyste hinder för, utmaningar med och möjligheter till kompetensförsörjning och livslångt lärande.

En av slutsatserna i rapporten är att lärcentra kan utgöra ett viktigt komplement i en mer tillgänglig infrastruktur för utbildning på alla nivåer, tillgängliggöra vägledning och validering för både individer och arbetsgivare. Lärcentra bedöms ha potential att vara en mötesplats för lokala och regionala aktörer/intressenter av kompetensförsörjning och livslångt lärande. Dels handlar det om att öka individers möjligheter att få tillgång till utbildning i hela landet och stöd för att genomföra utbildning samt tillgång till vägledning och validering, dels att tillgängliggöra kompetensutveckling för anställda.

Tillgång till utbildning är i sig ett samhällsovergripande mål, men är också ett verktyg för att nå andra övergripande mål om ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart samhälle.

2 Övergripande mål och syfte

Det övergripande målet med utvecklingsarbetet är att

- *Stärka möjligheter till livslångt lärande och kompetensförsörjning i hela landet genom att erbjuda stödstrukturer för att utveckla lärcentras verksamhet.*

Syftet är att

- *Identifiera aktörers behov av stöd och hur vi nationella myndigheter kan stödja en långsiktig och strategisk utveckling av lärcentra i den regionala/ kommunala kontexten.*

Det förväntade resultatet är att

- *Identifiera vilka insatser som är möjliga, samt enas om vilka insatser vi myndigheter kan göra tillsammans och som vi kan erbjuda lokala och regionala aktörer för att utveckla lärcentra.*

² Kompetensförsörjning och livslångt lärande - möjligheter och hinder. Redovisning av uppdrag inom myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Dnr MYH 2021/1275

3 Utgångspunkter för arbetet

Fokus på arbetet har varit att ta tillvara erfarenheter från tidigare studier och att uppdatera och komplettera den bilden med aktörers och intressenters uppfattning om lärcentra. Inriktningen har varit att identifiera hinder, utmaningar och möjligheter och vilket stöd vi myndigheter kan ge för att lärcentra ska kunna utvecklas mot det övergripande målet.

Vi har valt att inte avgränsa vårt arbete utifrån en viss definition eller beskrivning av lärcentrum eftersom verksamheten kan se olika ut beroende på olika regionala/lokala förutsättningar.

Utgångspunkten, eller snarare perspektiv, i vårt arbete är att belysa vad ett lärcentrum *skulle kunna vara*, nämligen *miljöer som stödjer individens möjligheter till livslångt lärande och arbetsgivares möjligheter att få tillgång till relevant kompetens*.

4 Genomförande av arbetet

Arbetet sker i tre steg och denna PM har fokus på redovisning av steg 1.

Steg 1: Behovsinventering och nulägesanalys (vilken roll har och vad gör vi myndigheter idag, tidigare erfarenheter/studier, identifiering av aktörer/intressenter som vi behöver samverka/ha dialog med för att bedöma utvecklingsmöjligheter, hinder/utmaningar slutsatser och förslag till fortsatta insatser).

Steg 2: Utvecklingsplan, där inriktning och fokus av arbetet klargörs utifrån resultatet av analysen.

Steg 3: Genomförandeplan (hur arbetet praktiskt genomförs; organisering mm).

I arbetet med steg 1 gjordes inledningsvis en genomgång av deltagande myndigheters målgrupper, uppdrag om och verksamhet med koppling till lärcentra.

Arbetet med behovsanalysen har haft sin utgångspunkt i befintliga rapporter och skriftligt material som tagits fram tidigare, vilka sedan har kompletterats och uppdaterats genom samtal med aktörer och intressenter som arbetsgruppen bedömt har en roll i eller har ett intresse av lärcentras verksamhet. I bilaga 2 presenteras de olika organisationer som arbetsgruppen varit i kontakt med.

5 Bakgrund

5.1 Vad är lärcentra?

Det finns ingen allmängiltig definition eller beskrivning av vad lärcentrum är från statens sida förutom vad gäller för att erhålla statsbidrag enligt förordning (2017:1301) om statsbidrag för lärcentrum³. Av den förordningen framgår "att med lärcentrum avses i denna förordning en verksamhet som organiseras av en eller flera kommuner och där den studerande erbjuds stöd i sitt lärande från lärare och annan personal samt ges möjlighet att möta andra studerande".

Skolverket beskriver i sin rapport om lärcentrum att begreppet är ett "samlingsnamn för miljöer som stödjer vuxnas lärande"⁴. UKÄ definierar lärcentrum som en "fysisk lokal med varierande stöd för lärande" och anger också att "lärcentra inte är en utbildningsanordnare utan förmedlare av utbildning"⁵. Nationellt Centrum för Flexibelt Lärande beskrev lärcentrum som "en fysisk eller virtuell mötesplats där den vuxne studerande kan välja ur ett varierat utbud av kurser och program och få stöd för sina studier. Ett lärcentrum kan även fungera som en nod för frågor kring lokal och regional kompetensförsörjning"⁶.

³ Förordning (2017:1301) om statsbidrag för lärcentrum.

⁴ Skolverket, (2017), Redovisning av uppdrag om lärcentra. Dnr 2017:00296, s.7.

⁵ UKÄ (2017) Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2017:18, s.62.

⁶ Nationellt centrum för flexibelt lärande (2005) Lärcentra 2005. Lokal infrastruktur för kompetensförsörjning, s.5.

Av Nitus⁷, hemsida ⁸framgår att kommuner vid ansökan om medlemskap ska beskriva hur deras verksamhet ser ut med utgångspunkt i följande fyra grundkriterier:

- Tillhandahåller internetutrustad lokal för eftergymnasiala studier
- Finns utsedd kontaktperson mot student, Nitus och lärosäte
- Möjlighet att skriva tentamen enligt utbildningsanordnarens krav
- Erbjuder studieanpassade datorer och möjlighet till utskrift och kopiering.

Utöver de grundläggande kriterierna kan ett lärcentrum även arbeta med fokusområdena:

- Arbetsmarknad
- Eftergymnasial utbildning

Enligt den modell som forskarna Grepperud och Thomens beskriver⁹ kan lärcentra i olika utsträckning fungera som:

- mötesplatser som tillhandahåller service till studerande,
- mäklare som arbetar för att tillgodose olika gruppers behov av utbildning, bland annat genom aktiva mäklarinsatser, och
- motorer som arbetar strategiskt för kommunal och regional utveckling.

I detta arbete har vi inte utgått från en viss definition eller beskrivning av lärcentrum utan snarare fokuserat på vilka möjliga funktioner lärcentra kan ha.

5.2 Utbildning – grunden för lärcentras verksamhet

Utbildningsperspektivet är centralt när det gäller lärcentra eftersom grunden för verksamheten utgår från att möjliggöra för individer att få tillgång till och stöd för att genomföra utbildning. Tidigare kartläggningar har visat att verksamheten hos lärcentra kan variera vad gäller omfattning, inriktning och erbjudande av olika stödfunktioner.

Det är respektive huvudman och ansvarig utbildningsanordnare som beslutar om och hur de vill nyttja lärcentra. Det kan vara ett formaliserat avtal där utbildningsanordnare förlägger (utlokaliserar) vissa av utbildningsplatserna för en hel eller delar av utbildning till specifika lärcentra. I andra fall kan det vara att utbildningsanordnare endast nyttjar lärcentras tjänster för att till studerande till exempel tillhandahålla tentamensservice och självstudieplatser.

Av Skolverkets kartläggning¹⁰ framgår att majoriteten av lärcentra som svarade på enkäten bedrev utbildning inom ramen för verksamheten. Över 70 procent bedrev utbildningar inom komvux och nästan 40 procent bedrev yrkeshögskoleutbildning. Andelen kommuner med utlokaliserad yrkeshögskoleutbildning var 41 procent, högskoleutbildning 33 procent och 16 procent annan utbildning.

5.2.1 Kommunal vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning (Komvux) ska bidra till arbetslivets behov av kompetens och möta vuxnas behov av utbildning i olika skeden av livet. I de övergripande målen för utbildningen framgår det att utbildningen ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning.

Komvux har följande mål:

- Vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande.

⁷ Nitus är en ideell förening och står för Nätverksgruppen för IT-baserad utbildning via lokala studiecentra. Nitus jobbar för att möjliggöra eftergymnasial utbildning och skapa förutsättningar för en hållbar kompetensförsörjning för individ och samhälle i hela landet.

⁸ [Ansök om medlemskap | Nitus lärcentrum](#)

⁹ Gunnar Grepperud och Terje Thomsen (2001) Vilkor för et regionalt utdanningslyft: vurdering av Studiesenteret på Finnsnes 1996-2001: slutrapport.

¹⁰ Skolverket, (2017), Redovisning av uppdrag om lärcentra. Dnr 2017:00296

- Vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling.
- Den ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning.
- Den ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet.

Utbildningen ska planeras, organiseras och dimensioneras för att uppfylla samtliga mål. I planeringen av utbildningen för varje individ ska utgångspunkten vara den enskilda elevens behov och förutsättningar.

Kommunala huvudmän kan söka statsbidrag för att finansiera yrkesinriktad vuxenutbildning (Yrkesvux) på gymnasial nivå. Inom bidraget för *Yrkesvux kombination* lämnas bidrag för yrkesutbildning som kombineras med svenska för invandrare (sfi) och/eller svenska som andraspråk (sva) och då ska även stödande insatser ingå. De stödande insatserna ska då syfta till att ge eleverna större möjligheter att nå målen för utbildningen. Det krävs att yrkesstudier kombineras med språkstudier på ett sådant sätt att det bidrar till att ge eleverna ökade möjligheter att nå målen för utbildningen. Insatserna kan till exempel handla om att öka flexibiliteten, ge extra stöd eller andra anpassningar och även att utöka den pedagogiska personalen eller liknande. Bidragen förutsätter att kommuner samverkar om planering och genomförande av utbildningen och därför ska minst tre kommuner stå bakom en ansökan. Syftet med statsbidragen är att öka utbildningsutbudet för vuxna elever inom yrkesutbildning och tillgodose behoven på arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna.

5.2.2 Högskolan

Universitets och högskolors verksamhet regleras i högskolelagen och högskoleförordningen samt av de årliga regleringsbrev. Högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet och finansieras av statliga medel. Lärosätena är förhållandevis autonoma och inom ramen för sina respektive examenstillstånd beslutar varje lärosäte själv om sitt utbildningsutbud och hur utbildningen ska bedrivas. Allt fler studenter väljer att studera på distans. Mer än var femte student läser enbart kurser på distans.

Enligt högskolelagen ska högskolor bland annat aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan samt i sin verksamhet främja ett livslångt lärande. Av det årliga regleringsbrevet framgår att utbildningsutbudet vid universitet och högskolor ska svara mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. I regleringsbrevet för 2021 finns bland annat återrapporteringskrav om att lärosätena ska redogöra för "utbyggnad av utbildning i hela landet", satsning på bristyrkesutbildningar och särskilt beskriva vilka utbildningar som byggs ut.

5.2.3 Yrkeshögskolan

Utbildningar inom yrkeshögskolan ska tillgodose arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft. Vid fördelning av statsbidrag eller särskilda medel för utbildningar ska särskild hänsyn bland annat tas till i vilken grad en utbildning *har en utifrån arbetslivets behov lämplig regional eller nationell placering*.

I samband med att en utbildningsanordnare ansöker om statsbidrag för att få bedriva yrkeshögskoleutbildning, finns möjlighet att fördela sökta platser på flera orter än huvudorten. I myndighetens beslut anges de studieorter som är aktuella. I flera fall har sådana utbildningar förlagts till lärcentra. Eftersom det ändå kan vara svårt att hitta behöriga sökande på varje ort, kan det innebära att en beviljad utbildning inte kan starta på alla sökta orter. Hittills har det dock inneburit ett ökat utbud av utbildningsplatser i glesare delar av landet där det inte finns ett tillräckligt stort studerandeunderlag för att fylla hela utbildningar. Andelen distansutbildningar har ökat inom yrkeshögskolan. Cirka 20 procent av samtliga pågående utbildningsomgångar¹¹ 2020 var distans, motsvarande andel 2013 var 15 procent.

Skolverkets kartläggning av lärcentra 2017 visar att yrkeshögskoleutbildningar har funnits under en längre tid vid lärcentra. Det vanligaste, enligt den kartläggningen, var att

¹¹ Varje utbildning har en eller flera utbildningsomgångar med olika starttidpunkter. En utbildningsomgång kan liknas vid en "start" eller en "klass" med studerande.

utbildningsanordnare hade utlokaliserat yrkeshögskoleutbildningar till lärcentra och nästan lika vanligt var att kommunen bedrev yrkeshögskoleutbildning via lärcentras verksamhet.

5.2.4 Folkbildningen

Folkbildningen är spridd över hela landet och studieförbunden når fler deltagare i de kommuner som saknar folkhögskola och folkhögskolefilial. Under 2020 nådde folkhögskolorna och dess 176 folkhögskolefilialer cirka 150 000 människor, varav cirka 60 000 deltog i långa kurser. Studieförbunden hade cirka 800 000 unika deltagare i studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet.

Folkbildningens verksamhet är mångfacetterad, det förekommer kortare insatser som lunchföreläsningar till årslånga kurser som ger behörighet till gymnasiestudier eller högskola och yrkeshögskola. Innehållet varierar också det kan vara studiecirklar i musik och svenska för nyanlända till eftergymnasiala yrkesutbildningar.

Inom folkbildningen ges en mindre andel av utbildningarna som eftergymnasiala kurser, till exempel journalistutbildning, fritidsledarutbildning och vård- och omsorgskurser. Under 2020 deltog 6 800 personer i yrkesutbildningar på folkhögskola.

Folkbildningen når i hög grad personer med kort utbildningsbakgrund, personer med funktionsnedsättning samt personer som inte har svenska som förstaspråk.

Förutsättningar för samarbete kring lärcentra

De 154 folkhögskolorna erbjuder en infrastruktur för utbildning spridd över landet. Många folkhögskolor har förutom undervisningslokaler också tillgång till internat, restaurang, samlingssal med mera. Studie- och yrkesvägledning samt tillgång till kurator ska erbjudas alla deltagare på folkhögskolor. Det har tidigare funnits lärcentra där folkhögskolor varit inblandade, bland annat i Gävleborgs län och Gotlands län, även om lärcentra då hade en annan innebörd än idag.

60 procent av deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs fortsätter inom några år till högre studier¹². På små orter kan deltagarna kanske vara en rekryteringsbas för utbildningar som genomförs via lärcentra.

Ökningen av distans- och fjärrstudier¹³ i efterdyningarna av pandemin, men också som en naturlig del i att samhället digitaliseras kommer möjligen även att påverka folkhögskolornas kursutbud och kursformer. Möjligen leder det till mer distansundervisning i framtiden, vilket i sin tur skulle kunna leda till att studieförbund och folkhögskolor delvis får lediga lokaler för annan verksamhet. Intresset hos skolor och /potentiella/deltagare för lokala lärcentra med tillgång till handledning och vägledning kan då tänkas öka.

Aktörerna inom folkbildningen har en hög grad av självständighet, varför det på lokal nivå skulle kunna vara enkelt att komma överens om samverkan med lärcentra och samnyttjande av lokaler, vägledning, kuratorer med mera.

5.3 Nationella satsningar med koppling till lärcentra

Många kommuner etablerade lärcentra i samband med det förra kunskapslyftet, då regeringen gjorde satsningar på utbildning för vuxna.¹⁴ Bakgrunden till kunskapslyftet var den ökade arbetslösheten under 1990-talet och utbildningspolitiken kom att spela en central roll för att möta denna utmaning. Studier av Glesbygdsverket¹⁵ i början på 2000-talet visade att utlokaliserade högskoleutbildningar till kommuner och dess lärcentra ökade betydligt och var den vanligaste förekommande utbildningsformen inom lärcentra. Lärcentra hade blivit

¹² SCB (2020) Uppföljning av allmän kurs på folkhögskolan Studiesituation på allmän kurs och vad deltagarna gör efteråt

¹³ [Distansundervisning - Skolverket](#)

¹⁴ Riktlinjerna för satsningen presenterades i den s.k. sysselsättningspropositionen, Prop. 1995/96:222. Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering m.m.

¹⁵ Glesbygdsverket, 2002, Kartläggning av lärcentra i Sverige 2001 samt Glesbygdsverket, 2004, Lärcentra 2003. Sammanställning av enkätsvar.

högskolans ”förlängda arm” och minskat steget som det ibland innebär att söka högskolekurser¹⁶.

I kunskapslyftets slutskede, år 2002, kunde kommuner söka statsbidrag för att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande. Bidraget fick användas för att öka samverkan mellan lokala och regionala myndigheter, organisationer, företag och andra aktörer inom vuxenutbildningen samt för investeringar i teknik, läromedel och miljöer som främjade ett flexibelt och livslångt lärande.¹⁷ Lärcentra som etablerades med hjälp av statsbidraget kunde se olika ut. En del lärcentra fungerade som mötesplatser för studerande på distansutbildningar på högskolan medan andra fungerade som mötesplatser för alla vuxna som studerade, oavsett utbildningsform.¹⁸

Regeringen initierade ett nytt kunskapslyft 2015¹⁹ för att främja individens, arbetslivets och samhällets behov av livslångt lärande. De delar som ingår i kunskapslyftet är kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskola, högskola, folkhögskola och validering. Bland annat har högskolelagen ändrats så att det nu tydligt framgår att högskolorna i sin verksamhet ska främja ett livslångt lärande.

I det ”nya” kunskapslyftet ingår även att stärka utbyggnaden av lärcentra. Detta har bland annat skett genom uppdrag till Skolverket och inrättande av ett årligt sökbart statsbidrag för lärcentrum i kommunerna som Skolverket hanterar²⁰. Uppdrag har även lämnats till Tillväxtverket att stödja de regionalt utvecklingsansvariga i länen genom sökbara utvecklingsmedel i syfte att bidra till etableringen av lärcentrum. Etablering av lärcentrum var ett av tre fokusområden som angavs som erbjudanden i villkorsbesluten till regionerna 2018²¹.

Kompetensförsörjningsfrågorna och tillgången till eftergymnasial utbildning lyfts i regeringens proposition om en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder²². Kompetensförsörjningen är en av de största utmaningarna för många mindre landsbygdskommuner inom såväl offentlig som privat sektor. I propositionen lyfts betydelsen av att tillgången till utbildning är god oavsett vari landet man bor. Regeringens bedömningar i propositionen är att

- Tillgängligheten till universitets- och högskoleutbildning samt yrkeshögskoleutbildning bör öka genom förbättrad tillgång till distansutbildningar
- Utvecklingen av och tillgång till kommunala lärcentrum bör stödjas och att ”
- Fjärrundervisning kan vara ett viktigt komplement när undervisning bedrivs i glesa miljöer.

I den nya nationella strategin för regional utveckling²³ har även landsbygdsperspektivet inkluderats. I strategin anges fyra strategiska områden där ett av dem särskilt berör kompetensförsörjning och kompetensutveckling. Ett annat område handlar om tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation. I samtliga fyra områden anses utbildningspolitiken vara av särskild betydelse för insatser inom de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken. Etableringen och utvecklingen av lärcentrum lyfts som viktigt för att öka tillgången till utbildning i hela landet.

Regeringen har utifrån sin bedömning att distansutbildningar är ett viktigt verktyg för att sprida tillgången till eftergymnasial utbildning i hela landet lämnat uppdrag till statliga sektorsmyndigheter och till lärosäten att främja utvecklingen av sådana utbildningar.

¹⁶ Myndigheten för skolutveckling. (2004) Vuxenutbildning och tillväxt – enligt kommunernas rapportering.

¹⁷ Förordning (2001:681) om statligt stöd för utveckling av vuxnas lärande.

¹⁸ Myndigheten för skolutveckling (2004) Att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande – lokalt utvecklingsarbete med statligt stöd.

¹⁹ Vårändringsbudgeten för 2015 Prop.2014/15:99 och budgetpropositionen för 2016 Prop.2015/16:1

²⁰ Förordning (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum

²¹ Villkorsbeslut 2018 (rskr. 2017/18:04/18:104 och rskr. 2017/18:107)

²² Prop. 2017/18:179 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop

²³ Regeringens skrivelse 2020/21:133 Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030

6 Myndigheternas verksamhet och roller med koppling till lärcentra

6.1 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens hela verksamhet syftar till att effektivt sammanföra dem som söker arbete med dem som söker arbetskraft och prioritera dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen har också i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om arbetsmarknaden nationellt, regionalt och lokalt. Det kan bland annat handla om karriär- och vägledningsinformation, analyser av efterfrågan av kompetenser på arbetsmarknaden och i samverkan med andra aktörer exempelvis bidra till att utbildningssektorn och arbetsmarknaden kopplas samman.

Arbetsförmedlingen har genom sina lokala enheter samverkat på olika sätt med lärcentra. Framför allt har det handlat om att arbetslösa kunnat anvisas till olika utbildningsinsatser som erbjudits vid lärcentra. Bland annat har projektet Kompetens och samverkan bedrivits tillsammans med Pajala lärcentra²⁴ men också snabbspår mot läkare och sjuksköterskor i samarbete med Karolinska institutet (KI), där flera lärcentra genom samarbete med KI var delaktiga. I just arbetet med snabbspår finns många exempel där lärcentra varit delaktiga i att studier kunnat erbjudas över hela landet.

I utvärdering av tjänsten Rusta och matcha framkommer att "ett annat exempel på en fråga som ännu saknar svar är om expansionen [av tjänsten] till mindre orter i glesbygd senare under 2021 faller väl ut, eller om leverantörerna avstår från att etablera sig i dessa områden. Dessa och andra frågor finns det anledning att återvända till i senare uppföljningar och utvärderingar."²⁵ Detsamma gäller andra insatser där leverantörer av exempelvis arbetsmarknadsutbildning väljer att avstå från att etablera sig på orter med förväntad lägre avkastning. En utvecklad struktur av lärcentra skulle kunna vara en del av lösningen på detta problem.

Myndighetens primära målgrupper och samverkansområden är

- Arbetssökande som behöver stöttning i jobsökandet.
- Arbetsgivare som har rekryteringsbehov och stödjer dem i deras arbete att hitta kompetensen de söker.
- Arbetsförmedlingens uppdrag förutsätter samverkan med andra organisationer, myndigheter, kommuner och företag.
- Särskilt viktiga frågor för samarbete är arbetslivets kompetensförsörjning, integration och rehabilitering.
- Samarbete sker också med företag och andra organisationer kring till exempel praktikplatser, anställningar med stöd och kortare utbildningar.
- Fristående aktörer inom upphandlade tjänster

6.2 Svenska ESF-rådet

Svenska ESF-rådets uppgift är att förvalta den Europeiska socialfonden i Sverige och utlysa projektmedel. De huvudsakliga arbetsuppgifterna syftar till att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och tillväxt, genom livslångt lärande, ökade möjligheter till sysselsättning eller studier och en stärkt koppling mellan utbildning och arbetsliv.

Myndigheten ska utveckla samverkan, strukturer och metoder inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken samt stödja metoder för kompetensförsörjning och kompetensutveckling. Vidare ska utveckling av validering i teori och praktik stödjas.

Centralt för uppdraget är att stödja insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden samt underlätta ungas etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning.

²⁴ Arbetsförmedlingens återrapportering 2018 Af-2018/00091312

²⁵ Kundval Rusta och matcha (KROM) är en försöksverksamhet som utformades av Arbetsförmedlingen efter ett uppdrag i regleringsbrevet för 2019. Arbetsförmedlingen (2021) Uppföljning och lärdomar efter ett år med en ny matchningstjänst Af-2021/0037 4739

ESF-rådet finansierar projekt som på olika sätt involverar lärcentra och utvecklingen av liknande verksamheter, såväl genomförda som pågående.

6.3 Folkbildningsrådet

En av Folkbildningsrådets viktigaste uppgifter är att fördela statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund och säkerställa att de används på rätt sätt. Varje år ger staten över fyra miljarder kronor i bidrag till folkbildningen för att stärka demokratin och samhällsengagemanget i Sverige. 10 studieförbund och 154 folkhögskolor är Folkbildningsrådets statsbidragsmottagare.

Folkbildningsrådet genomför även studier kring folkhögskolornas betydelse för tillträde till andra studier och arbetsmarknad. Andra uppgifter är att utveckla och sprida information om folkbildningens samhällsbetydelse på lokal, regional och statlig nivå samt bevaka folkhögskolan som utbildningsform i utbildningssystemet. Folkbildningsrådet samverkar med Arbetsförmedlingen i särskilda utbildningsinsatser inom folkhögskolan.

Folkbildningens kunskapssyn handlar till stor del om att lära i samverkan med andra. Ett lärcentrum kan bli en mötesplats för studenter på olika utbildningar som genom diskussioner berikar varandras lärande och ökar varandras motivation.

Resurser till lärcentra finns i dagsläget inte inom Folkbildningsrådets budget utan förutsätter extern finansiering.

6.4 Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) är förvaltningsmyndighet för yrkeshögskolan och ska verka för att behoven av eftergymnasial yrkesutbildning tillgodoses²⁶. MYH har också andra uppgifter som kan kopplas till verksamhet inom lärcentra. MYH ska bland annat analysera arbetsmarknadens behov av utbildningar inom yrkeshögskolan (YH), främja utvecklingen av och stödja validering inom utbildningar som myndigheten ansvarar samt stödja utvecklandet av branschvalidering och vara nationell samordningspunkt för den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (EQF).

När det gäller utvecklingen av utbildningar har yrkeshögskolan en tydlig roll för att tillgodose regionala och lokala behov av kompetens. MYH har regelbundna kontakter med regioner och branscher för att samla in underlag om kompetensbehov som kan ligga till grund för inriktning på utbudet och dimensionering av utbildningar inom yrkeshögskolan. Myndigheten har under senare år underlättat för utbildningsanordnare att bedriva YH-utbildning på flera orter. Avsikten är att ge möjlighet att kompetensförsörja ett lokalt och regionalt arbetsliv där behovet av kompetens är tydligt men i begränsad volym. En aspekt när MYH fördelar statsbidrag är fördelning mellan storstadsområden och övriga landet. Inriktningen är att ha en balans mellan dessa geografier, vilket också utfallen av de senaste årens beviljande visar.

Därutöver finns det även en indirekt koppling till uppdragen om att lämna stöd till utbildningsanordnare när det gäller distansundervisning och uppdraget att följa och stödja utvecklingen av validering nationellt och regionalt.

Myndighetens primära målgrupper vad avser all verksamhet är

- Utbildningsanordnare
- Arbetslivet (arbetsgivare, arbetstagare, intresseorganisationer för dessa; branscher/arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer med fler)
- Individer (potentiella studeranden, studeranden, potentiella validander)
- Myndigheter (nationella myndigheter, regioner)

²⁶ Eftergymnasial yrkesutbildning som inte är utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina,

6.5 Skolverket

Skolverket är en förvaltningsmyndighet med ansvar att styra och stödja den svenska förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Skolverket arbetar för att alla barn och elever ska få en utbildning som är likvärdig och av god kvalitet i en trygg miljö.

Skolverket genomförde 2017 en nationell kartläggning av lärcentrum²⁷, se avsnitt 8.1 Uppdraget var att utreda förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheten för målgruppen. Det var utifrån den redovisningen som statsbidraget för lärcentrum infördes 2018 och som Skolverket ansvarar för.

I den ursprungliga förordningstexten beskrevs lärcentrum som en verksamhet inom kommunal vuxenutbildning där den studerande erbjuds stöd i sitt lärande från lärare och annan personal samt ges möjlighet att möta andra studerande. Det angavs att "lärcentrum kan även vara tillgängliga för studier inom andra utbildningsformer och på olika utbildningsnivåer".

Ändringar i förordningen trädde i kraft den 15 augusti 2020²⁸ som innebär att med lärcentrum avses en verksamhet som organiseras av en eller flera kommuner och där den studerande erbjuds stöd i sitt lärande från lärare och annan personal samt ges möjlighet att möta andra studerande. Lärcentrum kan vara tillgängliga för studier inom kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskola, universitet och högskola eller andra utbildningsformer. Av förordningen framgår att Skolverket vid sin fördelning av statsbidrag förlärcentra ska ta hänsyn till om samråd har skett med regionalt utvecklingsansvarig aktör.

Skolverket har för varje bidragsår redovisat omfattning och användning av statsbidraget. För bidragsåret 2018 genomfördes även en utvärdering²⁹ med syfte att ge en fördjupad bild av kommunernas arbete med att utveckla lärcentrum utifrån de syften som statsbidragets förordning (2017:1303) anger. För att uppnå en större geografisk spridning reviderades bedömningsmodellen inför bidragsåret 2019.

Utifrån resultatet av kartläggningen 2017 gjorde Skolverket bedömningen att kommuner genom lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och förbättra matchning på arbetsmarknaden.

Skolverket bevakar även utbildning inom kommunal vuxenutbildning på systemnivå samt bedriver skolutveckling kopplat till skola och arbetsliv.

Skolverkets primära målgrupper är skolhuvudmän, skolchefer, rektorer och lärare. Studie- och yrkesvägledare, branschrepresentanter och elever är exempel på andra målgrupper för myndighetens arbete.

6.6 Tillväxtverket

Tillväxtverket har uppdrag som rör både närings-, regional utvecklings- och landsbygdspolitik samt att myndigheten har ett särskilt uppdrag riktat till utveckling av regional kompetensförsörjning³⁰. Inom dessa politikområden finns det gemensamma intressen för utveckling av lärcentra som ett tillgängliggörande av utbildning, vägledning och validering för både individer och företag.

Etablering av lärcentrum var ett av fokusområden som angavs som erbjudanden i villkorsbesluten till regionerna 2018³¹. I Tillväxtverkets uppdrag kring regionalt kompetensförsörjningsarbete³² ingår att stödja och bidra till att aktörer med regionalt utvecklingsansvar som genomför insatser inom kompetensförsörjningsområdet ges bättre förutsättningar att bedriva sitt arbete.

²⁷ Skolverket (2017) *Redovisning av uppdrag om lärcentra*, dnr 2017:00296

²⁸ SFS 2020:609 Förordning om ändring i förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum

²⁹ Skolverket (2020) *Utvärdering av statsbidrag för lärcentrum*, dnr 2018:970

³⁰ Tillväxtverket Delredovisning av uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018 – 2020 N2017/07839/RTS. Tillväxtverket Slutrapport_N2018_04198_FÖF_2020-05-25

³¹ Villkorsbeslut 2018 (rskr. 2017/18:04/18:104 och rskr. 2017/18:107)

³² Uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018-2020. Dnr N2017/07839/RTS. Uppdraget förlängdes till och med 2021

Tillväxtverket har drivit olika projekt med koppling till kompetensförsörjning som har bäring på företags/arbetsgivares tillgång till relevant utbildning. Ett av projekten har handlat om strategisk kompetensförsörjning³³ som har resulterat i en digital HR-tjänst, Personalstark. Tjänsten förvaltas och vidareutvecklas av Verksamst³⁴. Ett verktyg som behöver användas i en mer lokal kontext och som kan omsättas av stödfunktioner som rör sig bland företagen och diskuterar kompetensförsörjning³⁵.

Andra metoder/modeller/verktyg som kan nämnas är Mind the Gap³⁶ och Aruba (modell: Attrahera, Rekrytera, Utveckla, Behålla och Avveckla) med flera som utvecklats och testats på företag i samverkan med bland andra ALMI och IUC³⁷ och som skulle kunna bli verktyg i företagsfrämjarnas arbete.

Projekt inom uppdraget "Enklare vägar till jobb"³⁸ har tagit fram och testat flera modeller för att möjliggöra rekryteringar. De handlar om arbetssätt att ta tillvara- och utveckla kompetens hos nyanlända, utrikes födda och långtidsarbetslösa. Modeller som utvecklats bygger på kända verktyg som coaching, validering, språk- och yrkesinriktad utbildning, praktik i nära samarbete med arbetsgivare som haft ett kompetensförsörjningsbehov.

Tillväxtverkets målgrupper är:

- Företag: Företagare, ledningar och anställda.
- Regioner: Regionalt utvecklingsansvariga, kompetensstrateger, analytiker.
- Kommuner: Näringslivsansvariga med fler.

Tillväxtverket har tagit fram ett ställningstagande om hur myndigheten ser på lärcentra.

Om lärcentras funktion för näringsliv och individer:

- Utveckling och etablering av lärcentra ska utgå från både kort- och långsiktiga kompetensbehov för företag och individer i en region och bidra till att tillgodose behoven genom att tillgängliggöra vägledning, validering och utbildning.
- Lärcentra ska (kunna) tillhandahålla efterfrågade utbildningar på alla nivåer, för livslångt lärande för individer och företag.
- Utvecklingen ska utgå från regionala analyser av behov och utbud som inkluderar både kommuner, andra offentliga arbetsgivare och näringslivet.

Om förutsättningar för utveckling och organisation av lärcentra:

- Regioner har en avgörande roll i samverkan med kommuner för att enskilda lärcentra blir en del av det samlade regionala kompetensförsörjningsarbetet.
- Samverkan mellan fler lärcentra inom en eller flera regioner ger förutsättningar för ett mer utvecklat och bredare utbildningsutbud och möjlighet att skräddarsy utbildningar för både näringslivet och offentlig sektor.

Förslag att utreda vidare avseende finansiering av fortsatt utveckling och drift³⁹:

- För att dessa förbättringar ska vara möjliga kan staten behöva tillföra ytterligare resurser, och kraven på kommunal medfinansiering sänkas.
- Det är också viktigt att stödet till lärcentra utformas på ett sådant sätt att det ger möjlighet att planera för verksamheten på lång sikt.

³³ Näringsdepartementet Uppdrag att stimulera industrins och industrinära tjänsteföretags strategiska kompetensförsörjning. Dnr N2018/04198/FÖF och N2016/06227/FÖF

³⁴ Verksamst.se <https://www.verksamst.se/utveckla/personalstark>

³⁵ Kompetensmäklare med uppgift att hitta lösningar för bristyrken. Se exempel från Region Gävleborgs samverkansplattform Semaforen. Region Gävleborg <https://www.regiongavleborg.se/regional-utveckling/arbetsmarknad-och-kompetensforsorjning/semaforen/>

³⁶ Almi.se <https://www.almi.se/skane/mind-the-gap/>

³⁷ IUC, Industriella UtvecklingsCentra, är ett nätverk av regionalt ägda IUC-bolag i samverkan som täcker hela Sverige. IUC kanaliserar stöd och utvecklar industriföretag från norr till söder. Nätverkets gemensamma mål är att bidra till en stark svensk industri, att skapa tillväxt och arbetstillfällen, som möter krav på hållbarhet ... Källa: www.iuc.se

³⁸ Tillväxtverket Lärdomar om enklare vägar till jobb och kompetens. Slutrapport regeringsuppdrag N2016/07521/KSR

³⁹ Från: Å 2019-1134 Landsbygders kompetensförsörjning – redovisning till regeringen

6.7 Universitets- och högskolerådet

Universitets- och högskolerådet (UHR) ansvarar för uppgifter i fråga om service, samordning, främjande och utvecklande verksamhet samt internationellt samarbete och mobilitet inom utbildningsområdet. Myndigheten ska bland annat stimulera intresset för högskoleutbildning, och främja breddad rekrytering till högskolan.

UHR har fem huvudsakliga arbetsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utbildningar
- Ökad mångfald, lika rättigheter och breddad rekrytering till högskolan

UHR stöder högskolornas arbete för att:

- Öka mångfalden.
- Skapa lika rättigheter och möjligheter inom högre utbildning.
- Arbeta mot diskriminering utifrån alla diskrimineringsgrunder.

Detta görs genom pilotverksamhet, uppföljningar, analyser, konferenser och utbildning. I slutredovisningen av ett regeringsuppdrag 2016 att kartlägga och analysera universitets och högskolors arbete med breddad rekrytering till och breddat deltagande inom högskolan⁴⁰ konstaterar UHR att olika "distributionsformer" av högskoleutbildningen, däribland via kommunala lärcentra bidrar till breddad rekrytering. Det handlar om att lärcentra är en arena som möjliggör att nå sådana kategorier av studenter som man sannolikt aldrig skulle ha nått annars.

6.8 Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är en statlig myndighet som ansvarar för kvalitetssäkring, granskning av effektivitet, juridisk tillsyn, samt uppföljning och analys av lärosätenas verksamhet. Här ingår bland annat att pröva ansökningar om examenstillstånd och utvärdera högskoleutbildning på olika nivåer. Universitet och högskolor har en central roll när det gäller kompetensförsörjning och i UKÄ:s uppdrag ingår att granska i vilken utsträckning lärosätena svarar upp mot detta. UKÄ är statistikansvarig myndighet för högskoleområdet och publicerar statistik och analyser om inflödet till högskolan och utflödet av utbildade på arbetsmarknaden. Myndigheten analyserar även rekryteringen till högskolan ur olika aspekter, genomströmning och andra aspekter av hur studenterna använder högskolan, samt utflödet på arbetsmarknaden.

UKÄ har också i uppdrag att följa och redovisa arbetsmarknadens framtida kompetensbehov i relation till utbildningsutbudet, samt att följa och redovisa de examinerades etablering på arbetsmarknaden.

UKÄ:s primära målgrupper är universitet och högskolor, studenter och potentiella studenter, arbetslivsorganisationer och andra arbetslivsföreträdare, intresseorganisationer, forskningsfinansiärer, politiker och andra beslutsfattare.

7 Förekomst och utveckling av lärcentra

Nationellt Centrum för Flexibelt Lärande visade i en studie 2005⁴¹ att 74 procent av lärcentra angav högskolestuderande som målgrupp. Därefter har utvecklingen i högre grad gått över till att ha studerande inom kommunal vuxenutbildning som målgrupp. Utbudet av högre utbildning har i allt högre grad skett i form av distansutbildning direkt från universitet och högskolor. Siffror

⁴⁰ UHR (2016) Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? En redovisning av regeringsuppdraget att kartlägga och analysera lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande.

⁴¹ Nationellt Centrum för Flexibelt Lärande, 2007. Lärcentra 2005, Lokal infrastruktur för kompetensförsörjning (finns ej digitalt)

visar samtidigt att antalet studenter som tar del av högre utbildning utanför högskolornas huvudorter har minskat.⁴²

7.1 Skolverkets redovisning om uppdrag om lärcentra

Som ett led i regeringens nya kunskapslyft fick Skolverket ett uppdrag om lärcentra 2017⁴³, som omfattade att ta reda på förekomst av lärcentra, vilka behov de fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. Skolverket skulle även, vid behov, föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen mot arbetsmarknaden. Redovisningen grundade sig på en enkät som skickades ut till samtliga 290 kommuner och intervjuer med verksamhetsansvariga och studerande vid lärcentra.

Av de 229 kommuner som svarade på enkäten svarade 142 kommuner (62 procent), att de bedrev ett eller flera lärcentra⁴⁴. Verksamheterna fanns i alla kommuntyper, men var något mer koncentrerade i lågpendlingskommuner nära större städer, mindre städer eller tätorter, landsbygdskommuner eller landsbygdskommuner med besöksnäring.⁴⁵ Lärcentra förekom i samtliga län men var särskilt vanliga i de fem nordligaste länen, det vill säga Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland och Gävleborg.

De övergripande resultaten kan sammanfattas i följande punkter

- Komvuxelever och högskolestudenter är de vanligaste målgrupperna
- Majoriteten av lärcentra erbjuder studieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice
- Det är vanligt att lärcentra bedriver utbildning
- Majoriteten av lärcentra arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning mot arbetsmarknaden.

Nedan presenteras resultat om omfattning och inriktning på lärcentra-verksamheten.

- 80 procent av lärcentra riktade sig till elever som läser komvux på gymnasial nivå och 75 procent till elever som läser komvux på grundläggande nivå.
- 74 procent av lärcentra hade högskolestudenter som målgrupp och närmare 70 procent riktade sig till studerande inom yrkeshögskolan.
- Arbetsgivare som vill fortbilda sin personal var en målgrupp för drygt hälften av lärcentra.
- Över 90 procent av lärcentra erbjöd självstudieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice.
- På närmare 85 procent av lärcentra fanns personal som kunde ge tekniskt stöd och drygt 70 procent hade videokonferensanläggningar eller annan distansmötesteknik.
- På drygt 60 procent av lärcentra fanns kontaktpersoner mot lärosäten och yrkeshögskolor. Ungefär en lika stor andel erbjöd stöd i studieteknik.
- Majoriteten av lärcentra bedrev utbildning inom ramen för verksamheten. Över 70 procent bedrev komvux och nästan 40 procent bedrev yrkeshögskoleutbildning.

⁴² Regeringen.se 21-11-26: *Högre utbildning under tjugo år*, SOU 2015:70.

⁴³ Skolverket (2017) *Redovisning av uppdrag om lärcentra*, dnr 2017:00296

⁴⁴ I och med att det inte finns någon allmängiltig definition av begreppet kan kommuner bedriva samma sorts verksamhet som kommuner med lärcentra, men benämna verksamheten för någonting annat.

⁴⁵ Indelningen i kommuntyper följer Sveriges Kommuner och regioners kommungruppsindelning. Mer information om indelningen finns på SKR:s hemsida.

- Det var också vanligt att lärosäten och yrkeshögskolor utlokaliserade utbildningar till lärcentra. Andelen kommuner med utlokaliserad yrkeshögskoleutbildning var drygt 41 procent, högskoleutbildning 33 procent och 16 procent annan utbildning.
- Närmare 80 procent av lärcentra arbetade aktivt för att främja genomströmning och matchning. Omfattningen av och systematiken i detta arbete varierade mellan lärcentra i olika kommuner.

Utmaningar och utvecklingsmöjligheter

I kartläggningen identifierades bland annat behovet av

- En större bemanning för att exempelvis stödja studerande i deras val av utbildning, öka individanpassningen, matcha mot praktikplatser för att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- Ändamålsenliga lokaler, exempelvis fler studieplatser och möjlighet att samlokalisera med näringsverksamhet för att i ett tidigt skede matcha studerande med potentiella arbetsgivare.

Andra förbättringsmöjligheter som framfördes var

- att kontakten mellan lärcentra och utbildningsanordnare, inte minst högskolor och universitet, behöver förbättras för att fler ska slutföra sin utbildning.
- att matchningen skulle förbättras om fler utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden gick att studera via lärcentra.
- att matchningen skulle kunna förbättras av ett fördjupat samarbete med Arbetsförmedlingen samt ett utökad samarbete med arbetsgivare i kommunen.
- att lärcentra behöver börja med, eller bli bättre på, att följa upp studieresultat, studieavbrott och studerandes upplevelser av lärcentra för att kunna vidareutveckla arbetet med genomströmning.

Redovisningens slutsatser och förslag innefattade bland annat vikten av att erbjuda resurser och service som underlättar för studerande att fullfölja sina utbildningar, exempelvis pedagogiskt stöd, studieplatser och tentamensservice.

7.2 Uppföljning av statsbidrag för lärcentrum

Skolverket har också följt upp användningen av det statsbidrag som infördes 2018. Bidragsåret 2018 sökte kommunerna statsbidrag för flera insatser per ansökan. De vanligaste insatserna handlade om att upprätta eller utveckla lärcentrum som en fysisk plats, att utveckla möjligheterna till distansstudier samt erbjuda olika typer av stöd för att ge eleverna ökade möjligheter att klara sina studier. 2019 handlade insatserna främst om digitalisering, utveckling av lärmiljön samt studievägledning och pedagogiskt stöd.

Insatserna som beviljades för 2020 kretsade främst kring studievägledning och pedagogiskt stöd, digitalisering, utveckling av lärmiljön samt kompetensutveckling av personalen i bland annat digitala verktyg, pedagogik och distansstudier.⁴⁶

Två områden där det uppstår hinder för lärcentra har varit att anslaget inte räckt till för alla sökanden och långsiktigheten i det. Anslaget för 2020 var, precis som året innan, 50 miljoner kronor och intresset för statsbidraget har ökat från år till år. Totalt ansökte kommunerna om statsbidrag för 152 miljoner kronor 2020, dvs. mer än tre gånger så mycket som de 50 miljoner

⁴⁶ Skolverket (2019) *Redovisning av uppdrag om statsbidrag för lärcentrum 2018*, dnr 2018:613, Skolverket (2020) *Redovisning av uppdrag om statsbidrag för lärcentrum 2019*, dnr 2020:440 och Skolverket (2021) *Redovisning av uppdrag om statsbidrag för lärcentrum 2020*, dnr 2021:618

som statsbidraget uppgick till⁴⁷. På grund av det höga söktrycket för statsbidraget har regeringen avsatt ytterligare 40 miljoner kronor för 2021⁴⁸ och aviserat om 40 miljoner kronor för 2022 och 35 miljoner för 2023⁴⁹. I och med att statsbidraget är ettårigt kan kommunerna inte långsiktig sätta upp mål och strategier för hur de vill arbeta med lärcentra.

7.3 Kartläggning av förekomst och inriktning på lärcentra i olika landsdelar

Tillväxtverket har inom ramen för detta utvecklingsarbete sammanställt en översiktlig beskrivning av förekomst och inriktning på lärcentras verksamhet i Sveriges olika landsdelar.⁵⁰

Norrland

Regionerna i Norrland⁵¹ kännetecknas av många små kommuner och långa avstånd och låg utbildningsgrad. Universitet och högskola finns i Luleå, Umeå, Östersund, Sundsvall och Gävle. Ökad tillgänglighet till högre utbildning sker delvis via lärcentra. Lärcentra i bland annat Skellefteå och Åre marknadsför sig som "Campus" för att betona tillgång till högre utbildning. Akademi Norr⁵² är ett kommunalförbund som spänner över flera regioner i Norrlands inland för att tillgängliggöra utbildning. Här finns distansutbildning med platsförlagda träffar knutna till lärcentra inom flera utbildningsformer med lokala behov som socionomer, sjuksköterskor, lärare, ekonomer och ingenjörer. Utbildningarna sker i samverkan mellan Luleå kommun, Umeå kommun och Mittuniversitetet. I region Gävleborg sker högre utbildning på distans i Nordanstig, Söderhamn och Bollnäs kommuner. Ett initiativ för att tillgängliggöra yrkeshögskole-utbildningar sker genom samverkan mellan 24 kommuner i Norr- och Västerbotten⁵³. Behovet har tilltagit på grund av omfattande industrietableringar. Samtidigt pågår ett samverkansprojekt mellan regionerna Norr- och Västerbotten och samtliga 29 kommuner för att utveckla lärcentra. Både Region Jämtland-Härjedalen och Gävleborg har väl etablerade lärcentra i alla kommuner, även om det är skiftande tillgång till utbildningsformer och resurser. Kommunal vuxenutbildning är den dominerande utbildningsformen. Inom region Västernorrland finns ett pågående initiativ till att utveckla lärcentra och tillgång till utbildningar. Lärcentra finns i alla kommuner men handlar även här främst om kommunal vuxenutbildning.

Dessa kommuner är medlemmar i Nitus⁵⁴: Luleå, Piteå, Gällivare, Kalix, Jokkmokk, Kiruna, Pajala, Övertorneå, Skellefteå, Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Åre, Östersund, Sollefteå, Kramfors, Härnösand, Ånge, Örnsköldsvik, Timrå, Bollnäs, Ovanåker, Ljusdal, Söderhamn, Hudiksvall, Gävle, Sandviken, Hofors, Ockelbo, Nordanstig.

Svealand

I Mellansverige (Svealand⁵⁵) är tillgängligheten till utbildning relativt god med storstäder som Stockholm och Uppsala. Samtidigt finns många små kommuner med sämre tillgång till utbildningar och behov av omställningsmöjligheter. Det finns en mer splittrad bild av tillgång till lärcentra. I Dalarna har till exempel DalaWux⁵⁶ genom kartläggning av kommunernas lärcentra visat att mindre än hälften av kommunerna har ett lärcentrum (44%) och något fler (56%)

⁴⁷ Skolverket (2020) Redovisning av uppdrag om statsbidrag för lärcentrum 2019, dnr 2020:440

⁴⁸ Regleringsbrev för Statens skolverk för budgetåret 2021 2020-12-17

⁴⁹ Utbildningsdepartementet, Satsningar på lärcentrum och distansutbildning för ökade möjligheter till utbildning i hela landet 2020-09-14 Pressmeddelande

⁵⁰ Informationen har hämtats ifrån regionernas återrportereringar (Januari 2020) till Tillväxtverket om arbetet bland annat med fokusområdet att bidra till etablering av lärcentra, NITUS (2021-08-25) [hemsida](#) och MoA lärcentrum (2021-08-25) [hemsida](#).

⁵¹ Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg

⁵² Kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Kramfors, Lycksele, Malå, Norsjö, Sollefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Vilhelmina, Åsele

⁵³ Koordinerad kraftsamling YH, Lapplands kommunalförbund, Campus Skellefteå, Akademi Norr Kiruna, Jokkmokk, Gällivare, Pajala, Arjeplog, Arvidsjaur, Sorsele, Malå, Storuman, Lycksele, Vilhelmina, Norsjö, Dorotea, Åsele, Skellefteå, Älvsbyn, Boden, Luleå, Piteå, Kalix, Överkalix, Haparanda, Övertorneå och Robertsfors kommuner.

⁵⁴ NITUS är en ideell förening för lärcentra som arbetar för att möjliggöra eftergymnasial utbildning och skapa förutsättningar för en hållbar kompetensförsörjning för individ och samhälle i hela landet. Nitus är ett nätverk där medlemmarna tillsammans utgör verksamheten. [Vad är Nitus – Nitus](#)

⁵⁵ Regionerna Dalarna, Västmanland, Värmland Örebro, Uppsala Stockholm och Sörmland

⁵⁶ DalaWux är samverkansorganet för den kommunala vuxenutbildningen i Dalarna, där samtliga 15 kommuner ingår.

uppger att de inte har ett etablerat lärcentrum. Det är också en fråga om vad som definieras som ett lärcentrum och som kan göra det svårt att mäta förekomsten.

Genom den regionala samordningen via Värmlands Industriråd fungerar sex etablerade yrkescenter för industrinära utbildning som lärcentra med flexibla utbildningsupplägg som tillgodoser samtliga kommuner i Värmland. Satsningen har bidragit till att en helt ny infrastruktur för att tillgängliggöra utbildningar.

utbildningsleverans har byggts upp. I Västmanland sker utveckling och nyetablering av lärcentra.

Förekomsten av lärcentra i Uppsala och Stockholm är mindre frekvent även om det finns ett antal kommuner som har lärcentra. Stadsdelen Gottsunda i Uppsala har ett lärcentrum som är inriktat på kommunal vuxenutbildning. Region Stockholm har inte prioriterat frågan om etablering av lärcentra.

Dessa kommuner är medlemmar i Nitus: Leksand, Ludvika, Mora, Arboga, Kungsör, Köping, Sala, Avika, Forshaga, Sunne, Säffle, Torsby, Årjäng, Tierp, Flen, Katrineholm, Vingåker, Nyköping, Botkyrka, Norrtälje, Nynäshamn, Södertälje, Karlskoga, Lindesberg.

MoA Lärcentrum⁵⁷: Uppsala (Knivsta, Heby), Botkyrka, Danderyd, Huddinge, Nacka, Nykvarn, Salem, Sigtuna, Solna, Sollentuna, Stockholms Stad (Älvsjö), Sundbyberg, Södertälje, Täby, Upplands Väsby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö, Åkersberga/Österåker, Flen, Nyköping, Katrineholm, Vingåker, Gnesta. Lärcentra som marknadsförs som campus finns i Nyköping och Viadidakt⁵⁸ i Katrineholm.

Götaland

Förekomsten av lärcentra i Götaland⁵⁹ är vanligt men inte heltäckande. Gotland har ett befintligt lärcentrum i Vuxenutbildningen Gotlands lokaler i Visby. Gällande yrkeshögskolan och lärcentrum har ett samarbete med framför allt akademien genomförts avseende Gotland som "satellitortsutbildning". Småland med tre regioner har relativt få lärcentra. Region Jönköping uppger att de har sex kommunala lärcentra och att Campus Värnamo har en nära koppling till det lokala näringslivet. Campus Västervik som funnits över 20 år har en viktig strategisk roll för kompetensförsörjningen i kommunen. Region Skåne har enligt en kartläggning⁶⁰ konstaterat att lärcentra finns i de flesta kommuner med skiftande tjänsteutbud. Bilden i Halland är liknande och där Campus Varberg erbjuder möjligheter till högre studier på distans. Västra Götalandsregionen uppger att de flesta kommuner har tillgång till lärcentra och där nätverket Westum⁶¹ med 41 medlemmar täcker 46 kommuner som arbetar med att utveckla lärcentra. Örebro har ett regionalt nätverk för vuxnas lärande som är aktivt för att utveckla framför allt kommunal yrkesvuxenutbildning.

MoA Lärcentrum⁶² är framför allt inriktad på kommunal vuxenutbildning och finns i Växjö, Västervik, Vimmerby, Oskarshamn, Högsby, Hultsfred, Lund, Ronneby, Göteborg, Halmstad, Jönköping, Linköping, Mjölby, Mönsterås.

Lärcentra som marknadsförs som Campus finns i Västervik, Österlen Simrishamn, Västra Skaraborg Lidköping, Varberg, Mölndal, Värnamo. Campus Västervik är helt inriktad på högre utbildning i samverkan med flera universitet och utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan.

Dessa kommuner är medlemmar i Nitus: Falkenberg, Halmstad, Varberg, Kungsbacka, Allingsås, Lidköping, Mark, Orust, Strömstad, Uddevalla, Falköping, Lysekil, Mölndal, Stenungsund, Trollhättan/Vänersborg, Åmål, Oskarshamn, Hultsfred, Vimmerby, Västervik,

⁵⁷ MoA Lärcentrum 2021-08-25 [Om oss - MoA Lärcentrum \(moa-larcentrum.se\)](#) MoA lärcentrum är ett utbildningsföretag inom privatägda Strigo-koncernen, med säte i Västervik, har i sina bolag Veldi Kompetens och MoA Lärcentrum,

⁵⁸ Viadidakt är en gemensam förvaltning för arbetsmarknad och vuxnas lärande i Katrineholms och Vingåkers kommuner. Källa 211127: Organisation och funktion | Katrineholms kommun (viadidakt.se)

⁵⁹ Östergötland, Gotland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg, Blekinge, Skåne, Halland, västra Götaland.

⁶⁰ WSP Lärcentrum i Skåne – Kartlägnings- och analysrapport 2021

⁶¹ [Nätverk Westum | I samverkan för utveckling](#)

⁶² MoA lärcentrum är ett utbildningsföretag inom privatägda Strigo-koncernen, med säte i Västervik, har i sina bolag Veldi Kompetens och MoA Lärcentrum, 2021-11-25 <https://www.moa-larcentrum.se/nyheter/allmant/strigo-koncernen-vinner-eftertraktade-avtal-inom-vuxenutbildning/>

Bromölla, Kristianstad, Simrishamn, Hässleholm, Osby, Östra Göinge, Karlshamn, Ronneby, Motala, Finspång, Gotland, Gislaved, Nässjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo.

8 Resultat – tidigare studier och behovsinventering

8.1 Aktörers, intressenters och målgruppers syn på lärcentra

En stor del av arbetet har bestått i att samla in olika aktörers/intressenters och målgruppers syn på vilken roll ett lärcentrum kan ha när det gäller att öka tillgången till utbildning, vägledning och validering. Aktörerna/intressenterna har olika inriktning på sin verksamhet, olika målgrupper, olika roller och mandat och det är utifrån dessa olika perspektiv som vi vill belysa lärcentras roll.

Projektgruppen har haft samtal med företrädare för regioner, lokala enheter hos Arbetsförmedlingen, Svenskt Näringsliv, lärcentra/campus, kommunpolitiker, Sveriges Kommuner och Regioner, (SKR), Vuxenutbildningsnätverket⁶³, NITUS, Företagarna, Trygghetsfonden TSL, lärosäten, anordnare av yrkeshögskoleutbildningar, Vinnova, arbetsgruppen för validering inom myndighetssamverkansarbetet och sekreterare i utredningen En utvecklad studie- och yrkesvägledning⁶⁴.

Projektgruppen har även haft en workshop med samtliga regioner på Tillväxtverkets erfarenhetsträff med regionala kompetensstrategier 19 oktober 2021.

De övergripande frågeställningar som togs upp i samtal med de ovan nämnda aktörerna var:

Hur ser ni på lärcentras framtida utvecklingsmöjligheter att tillgodose behov hos individer och arbetsgivare av utbildning, vägledning och validering (för utbildning eller arbete). Hinder och möjligheter? Vilket stöd ser ni att nationella myndigheter kan bidra med till den utvecklingen?

8.1.1 Studerandes perspektiv på lärcentra

I Skolverkets redovisning av uppdrag om lärcentra⁶⁵ finns även studerandeperspektivet med. Flera av de studerande i undersökningen anger att möjligheten att studera och tentera på distans, som de fick genom lärcentra, hade betydelse för deras beslut att börja studera. Flera av de som studerar på eftergymnasial nivå upplever därtill att lärcentra har haft betydelse för deras studieresultat. Distansstuderande efterfrågar även mer stöd från utbildningsanordnarna.

Studier från lärcentra-verksamheten i Gävleborg visar att drygt hälften av de studerande på högskolenivå inte skulle ha studerat vidare om inte de getts möjlighet till studierna via lärcentra.⁶⁶ Lärcentra har en viktig roll i att erbjuda högre utbildning för grupper som annars inte skulle ha valt att gå vidare med studier. Uppföljning som gjorts av Hälsinglands utbildningsförbund av studerande läsåret 2016 - 2017⁶⁷ visar att lärcentra har stor betydelse för att bredda rekryteringen till högre utbildning. En tröskel är att ta första klivet till studier. Behovet av tydlig information och studievägledning är stort då möjligheter att studera på "hemmaplan" via ett lärcentrum är relativt okänt. En stor grupp som studerar vid lärcentra har en tidigare skolgång som varit problematisk eller en social omgivning där högre studier är ovanligt. Ofta har högre studier föregåtts av kommunal vuxenutbildning. Flertalet studerande vittnar om många hinder på vägen och att systemet för vuxenutbildningen och finansieringen är otydlig. Studien visar att de flesta studerande är nöjda när de väl kommit i gång med studierna.

I UKÄ:s undersökning om distansundervisning med fysiska träffar visar att dessa har lika hög grad av examinerade som högskoleorterna, vilket inte är fallet för de helt nätbaserade utbildningarna.⁶⁸

⁶³ Vuxenutbildningsnätverket är ett nätverk med deltagare från departement, nationella myndigheter och organisationer

⁶⁴ Direktiv 2017:116

⁶⁵ Skolverket (2017) *Redovisning av uppdrag om lärcentra*, dnr 2017:00296

⁶⁶ Hälsinglands utbildningsförbund (2021). Utveckling av Lärcentra ur ett studerandeperspektiv

⁶⁷ Hälsinglands utbildningsförbund (2021). Utveckling av Lärcentra ur ett studerandeperspektiv.

⁶⁸ UKÄ 2017, Distansutbildning i svensk högskola – Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2017:18

8.1.2 Arbetslivets perspektiv på lärcentra

Betydelsen av att utbildningar inom högskolan och yrkeshögskolan finns tillgängliga runt om i landet har lyfts de senaste åren. Företrädare för arbetslivet har i debattartiklar⁶⁹ föreslagit att högskolan får ett omställningsuppdrag som leder till att högskolan och yrkeshögskolan erbjuder relevanta kurser också på andra orter än där lärosätena ligger, till exempel i samarbete med kommunernas lärcentra. En gemensam skrivelse från aktörer⁷⁰ har ställts till regeringen där det bland annat lyfts att använda lärcentra som ett verktyg för att tillgängliggöra högre utbildning utanför lärosätenas huvudorter och att studievägledning för yrkesverksamma också kan tillgängliggöras via lärcentra.

TCO:s utbildningsindex⁷¹ som görs varje år visar att det finns stora regionala skillnader i tillgång till eftergymnasial utbildning. I TCO:s rapport om lärcentra⁷² tas bland annat problematiken upp kring begränsad kunskap om regionala och lokala kompetensbehov och utbildningsbehov samt brister i samverkan mellan olika aktörer nationellt och regionalt. Denna problematik har också framförts av regioner och andra organisationer i de samtal som ägt rum inom ramen för detta projekts uppdrag.

Flera pekar på vikten av vägledning, validering och möjlighet till kompletterande utbildning. Detta har också lyfts fram i regeringens förslag till stöd vid omställning⁷³. Om förslagen realiserar kan det komma att påverka behovet av ett mer tillgängligt och flexibelt utbud av vägledning, validering och utbildning. En bedömning som görs i promemorian är att ökad efterfrågan på vägledning i samband med omställningsinsatser kan försämra tillgången på vägledning för vuxna i utbildningssystemet. Pågående reformering av Arbetsförmedlingens verksamhet som bland annat innebär ökande upphandling ställer också krav på att det finns aktörer på marknaden och en tillgänglig struktur för att tillgodogöra sig ny kompetens som efterfrågas.

Tillväxtverket har med utgångspunkt från sina erfarenheter⁷⁴ dragit slutsatsen att det behövs mer utvecklade regionala analyser av behov och utbud som inkluderar både kommuner, andra offentliga arbetsgivare och näringslivet. Tillväxtverket menar även att regionerna kan ha en avgörande roll i samverkan med kommuner för att enskilda lärcentra ska bli en del av det samlade regionala kompetensförsörjningsarbetet. Regionerna bedömer att samverkan mellan fler lärcentra inom en eller flera regioner ger förutsättningar för ett mer utvecklat och bredare utbildningsutbud och möjlighet att skraddarsy utbildningar för både näringslivet och offentlig sektor.

Enligt flera studier uttrycker arbetsgivare och andra aktörer att de behöver nya flexibla lösningar för utbildning och utveckling av metoder och pedagogik för kompetensutveckling och livslångt lärande. Det finns behov av ökad tillgång till flexibla utbildningar. Det kan även finnas behov av att i högre utsträckning samordna data och begreppsanvändning för att möta arbetsgivarnas behov av utbildning och kompetens. Det blir annars svårt att värdera olika utbildningar och formulera vilka behov som finns⁷⁵.

8.1.3 Kommuners perspektiv på lärcentra

När Skolverket gjorde en fördjupad uppföljning av statsbidraget för lärcentrum 2018⁷⁶ efterfrågades bland annat vilka behov kommunerna har av att bedriva lärcentrum och vilka behov och funktioner ett lärcentrum kan täcka. Kommunerna lyfte då fram ett generellt behov av att kunna förenkla för de studerande. Detta handlar exempelvis om att erbjuda flexibla

⁶⁹ TCO debattartikel publicerad i Gävle Dagblad 2021-04-15

⁷⁰ TCO Svenskt Näringsliv och SACO (2021) Fem förslag för att reformera och rusta högskolan-Hemställen till regeringen

⁷¹ TCO (2021) Pressmeddelande, [Vita fläckar på Sveriges utbildningskarta | TCO](#)

⁷² TCO (2020) Lärcentra för höge utbildning i hela landet.

⁷³ Arbetsmarknadsdepartementet Grundläggande omställnings- och kompetensstöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden Ds 2021:16

⁷⁴ Delredovisning av uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018 – 2020 N2017/07839/RTS

⁷⁵ Tillväxtverket (2017) Strategisk kompetensförsörjning. Kartläggning av genomförda projekt och förutsättningar för framtida insatser, Europeiska unionen ESCO strategic framework (europa.eu) och Ratio (2016) Yrkesutbildningens irrvägar.

⁷⁶ Skolverket (2020) *Utvärdering av statsbidraget för lärcentra*, dnr 2018:970

utbildningsmöjligheter för individer som arbetar eller är föräldralediga samt lugna studieplatser för de som har svårt att studera hemma, till exempel på grund av trångboddhet.

Andra behov som lyftes fram var stöd till studerande med språksvårigheter, neuropsykiska funktionsnedsättningar, social fobi och tidigare "skolmisslyckanden". Även tekniskt stöd och behov av att möta nya målgrupper med behov av stöd, exempelvis nyanlända nämndes.

Kommunerna nämner även behovet av att skapa utbildningsmöjligheter lokalt för att främja den regionala och lokala rekryteringen av utbildad kompetens. Kommuner vill försöka nå personer med låg utbildningsnivå och som står långt från arbetsmarknaden och tillgängliggöra utbildning som ett alternativ för dem.

I UKÄ:s redovisning till regeringen⁷⁷ var en av slutsatserna att samarbetet och dialogen mellan lärosätena och kommunerna inte verkade fungera tillfredsställande. UKÄ konstaterade att "Om regeringen önskar stärka dialogen och samarbetet mellan å ena sidan lärosätena, å andra sidan kommuner, regioner, näringsliv och andra aktörer vad gäller kompetensförsörjningsbehov, utbildningsutbud och information om utbildning samt genomströmning, kan det vara nödvändigt med incitament både när det gäller distans- och campusutbildningar så att lärosätena prioriterar detta högre i konkurrensen med annan verksamhet".

Det som förts fram i samtalen med olika aktörer vad gäller det kommunala perspektivet har till stor del handlat om finansiering och möjligheter att planera och bedriva lärcentra verksamhet på lång sikt. Dels har det handlat om att kommunerna inte "äger" frågan om var eftergymnasial utbildning ska finnas, dels svårigheter att mäta effekter av utlokaliserade eftergymnasiala utbildningar utifrån ett kommunalt perspektiv. Flera uppger att det behövs mer kunskap om effekter/nytta av lärcentras verksamhet i ett lokalt och regionalt sammanhang.

8.1.4 Regioners perspektiv på lärcentra

För att utveckla arbetet med regional kompetensförsörjning fick regionerna genom sina mål- och villkorsbeslut för 2018 erbjudande att genomföra vissa insatser inom kompetensförsörjningsområdet kopplat till utvecklingsmedel. Ett av fokusområdena var att bidra till etablering av lärcentrum. Av uppföljningar och utvärderingar framgår att regionerna arbetat på olika sätt med frågan då det är kommunerna som äger mandatet⁷⁸.

Rambolls utvärdering⁷⁹ visar att regionerna ansett att området lärcentra varit relevant att arbeta med och att lärcentra sannolikt kommer att bli ännu viktigare framöver. Däremot finns det en tydlig skillnad mellan tät- och glesbefolkade regioner vad gäller synen på lärcentra. Flera regioner upplever att det i vissa avseenden varit svårt att uppfylla villkoren i beslutet. Med detta avses i första hand att regionerna upplever att de saknat förutsättningar att driva frågorna. Ägandeskapet för frågorna ligger i flera fall hos andra aktörer, i första hand kommuner, och i vissa regioner har det varit en mycket lång startsträcka inom uppdraget innan konkreta insatser kunnat genomföras. Regionens roll har i första hand varit att samordna kommuner för att tillsammans utforska förutsättningar och möjligheter framåt. Flera regioner uppger att det varit frustrerande att statsbidraget för lärcentra inte utökades i samband med villkorsbeslutet 2018 och att de har gått i otakt med varandra.

Av de samtal som vi haft med regioner har det framkommit att olika definitioner om vad lärcentra är också har skapat osäkerhet om hur regionerna ska ta sig an frågan kring etablering av lärcentra inom ramen för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Ett exempel är region Skåne som därför genomfört en kartläggning av lärcentra verksamhet i länet⁸⁰. Kartläggningen ska ge en bättre bild av kommunala lärcentrums resurser och funktioner samt vara ett underlag för hur Region Skåne kan stötta verksamheternas utveckling ur ett regionalt och lokalt perspektiv.

⁷⁷ Universitetskanslersämbetet (2017) Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2017:18

⁷⁸ Tillväxtverket (2021) Regionalt tillväxtarbete 2020 Sammanställning av redovisningar från aktörer med regionalt utvecklingsansvar och länsstyrelser. Dnr Å 2020-2838

⁷⁹ Ramboll (2021) Utvärdering av Tillväxtverkets uppdrag att stödja och främja det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Analys och slutsatser i rapporten är Rambolls.

⁸⁰ WSP 2021-01-19 LÄRCENTRUM I SKÅNE KARTLÄGGNING- OCH ANALYSRAPPORT

I samband med en av Tillväxtverkets erfarenhetsträffar med regioner hade arbetsgruppen möjlighet att få inspel om vilka utmaningar och möjligheter regionerna ser för att lärcentra ska kunna fylla en funktion i den regionala kompetensförsörjningen. Det som lyftes av regionerna rörde sig kring behov av definitioner och kvalitet, tillgänglighet och samverkansstrukturer. Definitionsfrågan lyftes från olika perspektiv. Dels namnet lärcentra som bedöms ha för låg status, dels behovet av att tydliggöra vad lärcentra kan vara och kvaliteten i dess verksamheter. Från regionalt håll lyfts även behov av analyser för att tillgodose behoven på arbetsmarknaden och tydliggöra lärcentras möjligheter till kompetensförsörjning. Behov av att tillgängliggöra utbildning togs upp och inte bara geografiskt utan även socialt för att till exempel bredda rekrytering till högre studier. Det konstaterades att samverkansstrukturer med många olika aktörer tar tid att bygga och det behövs långsiktighet och mer stabila förhållanden där inte minst finansiering är central. Regional samordning och mandat, tydliga stödstrukturer för utveckling av verktyg och metoder och samordning med lärosäten angavs som viktiga områden.

De regioner som vi samtalat med ser att regionerna kan ha en roll som mäklare och utveckla samverkan mellan olika nivåer och mellan lärcentra och det omkringliggande näringslivet. Det finns exempel där kompetensmäklare⁸¹ jobbar i den riktningen.

8.1.5 Utbildningsanordnares perspektiv på lärcentra

Lärosäten

Den samlade bilden från intervjuerna med representanter från tre universitet är att det finns ett stort intresse för att utveckla samverkan med lärcentra. Strategiska beslut finns tagna om att vara aktiva i det livslånga lärandet och det är även ett sätt för universitetet att synas ute i landet. Representanter uttrycker att de ser lärcentra som en del i framtidens campus, "minicampus", och att de även kan vara en pusselbit när det gäller att nå det lokala arbetslivet. Samverkan ger goda möjligheter att ge mer anpassad utbildning som till exempel arbetsintegrerade varianter.

Genomströmningen är god och ett universitet berättar att de har ca 120 studenter per år som annars inte hade sökt en utbildning. Vikten av den fysiska platsen och att studiegruppen kan träffas för exempelvis kollegialt lärande lyfts i samtalen. Det framkommer även att den möjlighet till social samverkan som lärcentra kan bygga upp, och där även stöd från äldre elever kan ingå, upplevs som värdefull. Andra framgångsfaktorer som kommer fram är kontinuitet när det gäller lärcentras personal samt centrala funktioner på universitetet som samordnar behov och frågor av mer övergripande och strategisk karaktär. Några behov som uttrycks är incitament för hållbara och mer långsiktiga lösningar, regionala samordnare samt att utveckla en mer stöttande miljö rent språkligt.

I UKÄ:s kartläggning och analys av distansutbildning 2017⁸² uppgav hälften av lärosätena att de hade samarbete med kommuner, landsting och regioner via kommunala lärcentra eller motsvarande. I UKÄ:s enkät framhöll flera lärosäten vikten av ett gott samarbete med kommuner och lärcentra och sin roll att stödja utvecklingen i regionen. Tretton lärosäten svarade att de läsåret 2016/17 genomfört distansutbildning via lärcentra som ett resultat av samarbete med kommuner, landsting och regioner. Några lärosäten nämnde att genomströmningen i utbildning som ges i samarbete med lärcentra ofta är högre än i helt nätbaserad utbildning, medan andra har svarat att den tekniska utvecklingen medför att behovet av samarbete med lärcentra har minskat.

Yrkeshögskolan

Av Skolverkets redovisning 2017⁸³ framgår att närmare 40 procent av kommunerna bedrev yrkeshögskoleutbildning och att det var något vanligare att yrkeshögskoleutbildningar utlokaliseras till lärcentra jämfört med högskoleutbildningar.

Den bild som vi fått från samtal med två anordnare av yrkeshögskoleutbildning visar att det finns utmaningar att utlokalisera utbildningar till lärcentra beroende på olika kapacitet hos lärcentra att tillgodose de behov som anordnare har. Den tekniska supporten, administrationssupport,

⁸¹ Semaforen i Gävle - Region Gävleborg (regiongavleborg.se)

⁸² UKÄ (2017) Distansutbildning i svensk högskola – Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2017:18

⁸³ Skolverket, (2017), Redovisning av uppdrag om lärcentra. Dnr 2017:00296

tentamensstöd, och stöd till studerande att få hjälp med vardagsfrågor pekats ut som viktiga funktioner. Lärcentra behöver få ett bredare perspektiv; att se sin verksamhet i ett regionalt sammanhang.

Intrycket är att anordnarna har tagit ett ansvar för att få in lokala underlag om behovet av utbildade/kompetens hos arbetslivet, att få tillgång till LIA-platser med mera. Någon uttrycker det som att lärcentra är mer organiserade för att ta emot studerande på högskoleutbildningar än från yrkeshögskolan. Det uttrycks också att det är oklart om stöd till studerande, vägledning och liknande också omfattar studerande på YH-utbildningar. Behov av tydligare formalia eftersöks, till exempel möjligheter att göra upphandlingar. Det saknas också incitament att förlägga utbildningar på mindre orter med få studerande, då det är mer kostbart än att ha stora grupper på ett och samma ställe. Dock framhålls även att "utlokalisering" av studieplatser kan innebära att flera platser fylls.

9 Sammanställning av utmaningar, hinder och möjligheter

9.1 Aktörers och intressenters syn på utmaningar och hinder

De olika typer av utmaningar som vi identifierat kan grupperas inom följande områden. Flera av utmaningarna inom områdena överlappar och är också beroende av varandra.

Kännedom och kunskap

- Varierande kännedom om, attityder till och uppfattning om vad lärcentra är och kan vara hos aktörer/målgrupper.
- Varierande tillgång till kunskapsunderlag som kan visa på effekter/nyttan av lärcentra.
- Varierande kunskapsunderlag om lokala/regionala behov av kompetens och utbildning.
- Svårt att hitta vilket utbildningsutbud som erbjuds i regionen eller närliggande regioner.
- Svårt att mäta och få en samlad bild av effekter på genomströmningen i utbildningar som genomförs vid lärcentra.

Organisering

- Skillnader i kapacitet hos kommuner och regioner att erbjuda olika funktioner/tjänster (även kunskapsmässigt) – olikvärdigt.
- Lärcentra är en kommunal fråga som berör/påverkar andra aktörer.
- Politisk tillhörighet inom kommunen (förvaltning/nämnd) påverkar möjligheter att organisera verksamheten.
- Många aktörer och myndigheter runt målgrupperna.

Samordning och samverkan

- Att få till strukturer för samverkan som omfattar hela utbildningskedjan för att främja genomströmning och matchning av utbildning och kompetensbehov.
- Att få till strukturer för samverkan mellan region och kommun/kommuner, funktioner inom kommuner, professioner och externa aktörer (ex. andra utbildningsanordnare, arbetsliv).

Finansiering och styrning

- Variation i kommuners ekonomiska situation och prioritering.
- Kortsiktig finansiering vad gäller statsbidrag - innebär kort planeringstid och genomförande av utvecklingsinsatser samt att se nyttan/effekterna av bidrag/stöd.
- Flera system för finansiering - inte anpassade utifrån individens behov.
- Kan saknas incitament (exempelvis ekonomiska) för YH-anordnare och lärosäten att bedriva utbildning vid lärcentrum.
- Kan saknas incitament (exempelvis mandat och roll) för regioner att engagera sig i utvecklande av lärcentra.

Geografi

- Avstånd till utbildning ett hinder för att studera.

Kvalitet

- Svårigheter att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete för att främja genomströmning på grund av bristande underlag när det gäller exempelvis studieresultat, studieavbrott och studerandes upplevelser.

9.2 Aktörers och intressenters syn på möjligheter, utvecklingsbehov och stöd från nationella myndigheter

Även om de olika aktörer som vi samtalat med har olika utgångspunkter så kan vi se att det finns en samstämmighet i deras syn på utvecklingsmöjligheter och medskick vad vi nationella myndigheter kan göra för att stödja en utveckling av lärcentras verksamhet.

Öka kunskapen och kännedomen om lärcentras möjligheter

- Kommunera till politiker och aktörer på olika nivåer
- Samla aktörer i nätverk, konferenser, initiera träffar och dialoger
- Sprida och förtydliga vad ett lärcentrum är
- Legitimera visionen av vad lärcentra kan vara en arena för
- "Syresätta" begreppet inför framtiden
- Visa på mervärdet av att ha hela kedjan av utbildning (inte tydligt nu)
- Lärcentra kan bidra till breddad rekrytering
- Lyfta goda exempel och arbetssätt
- Ha ett lärcentra-perspektiv i aktuella remissvar, lyfta begreppet i olika sammanhang, hjälpa till att se "win-win"

Bidra till kunskap om kompetensbehov

- Analyser av arbetsgivares behov av kompetens,
- Verka genom branschorganisationer och näringslivet, vilka kan stödja till exempel genom att ha regionala workshops och förmedla kompetensbehov

Samordning på nationell nivå

- Samordning på nationell nivå för att kunna möta specifika behov av yrkesutbildning.
- Hur matcha utbildning mot behoven? Se över tillgängligheten till lärcentra utifrån rimligt pendlingsavstånd.
- Nyttja lärcentra i uppdraget om anvisning till reguljär utbildning⁸⁴

Samordning på regional nivå

- Regionerna kan bidra i arbetet med att utveckla samordning av lärcentra inom regioner och mellan regioner
- Visa på utbildningsutbud och efterfrågan på kompetens

Finansiering och styrning

- Reglera tillgång till vägledning
- Starkare styrning genom att utbildningsplatser vid högskolan "decentraliseras"/utlokaliseras till lärcentra
- Statsbidrag över en längre period ger högre flexibilitet och förutsättningar för planering hos olika aktörer på längre sikt.

⁸⁴ Regleringsbrev för Arbetsförmedlingen budgetåret 2020. Regeringsbeslut 2019-12-19

10 Sammanfattande reflektioner och slutsatser

Av de samtal som vi haft och utifrån pågående satsningar samt utifrån debatten i media, framkommer att det nu tycks vara dags att ta lärcentra vidare, det är läge att "reclaima" begreppet lärcentra. I både rapporter och i våra samtal har oklarheter om vad lärcentra är och kan vara tagits upp. De funktioner som normalt samlas inom benämningen lärcentra organiseras under olika namn i kommunerna, vilket gör att det kan vara svårt att både analysera förekomsten av och diskutera nyttan med lärcentra på olika nivåer. Flera lyfter fram att en enhetligare beskrivning skulle öka förståelsen för och gynna lärcentras utveckling eftersom en sådan skulle vara lättare att kommunicera till olika aktörer och målgrupper.

Flera uttrycker att likvärdigheten, lika tillgång till tjänster som lärcentra kan erbjuda oavsett var i landet man bor, är grundpelaren och att likvärdigheten i alltför hög grad är beroende av de kommunala resurser som avsätts. Vi kan se att förekomsten av och omfattningen av olika funktioner i lärcentra varierar mellan kommuner, mellan regioner och i olika delar av landet.

I flera rapporter och i våra samtal har det uttryckts att planering av lärcentras verksamhet i ett långsiktigt perspektiv är mycket begränsad. Kommuner har i olika grad möjligheter att ta sig an och finansiera verksamhet som inte är lagstadgad. Andra skäl till svårigheten att ha en långsiktig planering är att lärosätena, eller snarare fakulteter eller institutioner⁸⁵, "ensidigt" kan avsluta utlokaliseringen. Det kortsiktiga perspektivet gäller även för utbildningar inom yrkeshögskolan. Dessa utbildningar har beviljandeperioder som kan variera från cirka 1 år till 7 år. Investeringar i exempelvis lokaler och personal kan innebära kostnader för kommunen, vilket för mindre kommuner kan innebära ett hinder att engagera sig i eftergymnasial utbildning.

Andra aspekter som lyfts är att digitala strukturer inte ensamt kan tillgodose de behov som potentiella studerande eller de personer som är i utbildning har. För att bredda rekrytering och få fler att fullfölja utbildningar finns behov av personligt stöd såväl före, under som efter utbildningen. Det kan handla om vägledning, coachning och liknande insatser. För många kan det finnas ett mervärde av att finnas bland andra studerande. Ett utbud av utbildningar på olika nivåer samlat på ett ställe ses av olika aktörer som en möjlig väg att få fler att gå vidare i utbildningssystemet och kompetenshöja sig.

Även om vägledning och validering av individers reella kompetens uppfattas som viktiga verktyg för att öka individers möjligheter till framtida jobb har dessa två områden inte varit i fokus hos de utbildningsaktörer som vi talat med. Dock framgår det av Skolverkets kartläggning att en stor andel av lärcentra erbjuder vägledningstjänster inför eller vid validering. Av redovisningen framgår inte syftet med validering, om den görs för utbildning eller för arbete. Behovet av hållbara regionala struktur för validering/branschvalidering och tillgång till vägledning lyfts hos företrädare för omställning och nationella myndigheter. De tre komponenterna, vägledning, validering och utbildning kan inte ses som separata delar utan utgör en helhet.

Det motiv som de flesta personer har för att genomgå utbildning är att på sikt kunna försörja sig. Arbetsgivare behöver kunna rekrytera och kompetensutveckla personal. Detta ömsesidiga förhållande pekar på att kunskap om regionala och lokala behov av kompetens behöver beaktas. Även om många lärcentra arbetar med att identifiera kompetensbehov tycks sådana undersökningar inte göras systematiskt. En av svårigheterna som förts fram är att arbetsgivare har svårt att uttrycka behovet på ett tydligt sätt och att de inte heller har kunskap om det utbildningsutbud som finns.

I och med att omfattningen och inriktningen på lärcentras verksamhet varierar, och kan göra det även över tid för enskilda lärcentrum, är det dock problematiskt för aktörer att knyta till sig och långsiktigt använda sig av lärcentras tjänster.

Samverkan mellan olika nivåer och samordning regionalt mellan lärcentra är exempel på insatser som framförts som skulle kunna innebära en effektivare resursanvändning och därmed gynna både personer och arbetsgivare. Samverkan mellan flera lärcentra inom en eller flera

⁸⁵ Samarbetet mellan lärcentra och lärosäten sker ofta mellan vissa institutioner eller fakulteter och inte med lärosätet på central nivå.

regioner kan ge förutsättningar för ett mer utvecklat och bredare utbildningsutbud och möjlighet att skräddarsy utbildningar för både näringslivet och offentlig sektor.

De iakttagelser som vi fått med oss kan sammanfattas i två delar.

- Kännedomen om möjligheter och kunskapen om nyttan med lärcentra varierar hos centrala aktörer och intressenter (politiker, tjänstepersoner, utbildningsanordnare och arbetsgivare).
- Förutsättningar kring styrning, organisation, samverkan och finansiering varierar som hindrar att få till långsiktiga och hållbara lösningar.

Våra slutsatser är:

Det behövs en aktuell och djupare kunskapsbas om förutsättningar att bedriva "decentraliserad" verksamhet som styrs av olika aktörer på olika nivåer om lärcentra ska kunna vara en stödstruktur för att stärka möjligheter till livslångt lärande och kompetensförsörjning i hela landet.

Lärcentra eller motsvarande funktioner kan ha en potentiell roll och vara en viktig kompletterande infrastruktur för att möta den utveckling som sker inom bland annat arbetsmarknadsområdet, valideringsområdet och regionalt kompetensförsörjningsarbete.

För att öka kännedomen och kunskapen om hur lärcentra kan etableras och utvecklas behöver regelbundna uppföljningar och utvärderingar fortsättningsvis genomföras för att bedöma eventuella behov av insatser.

Sammanfattningsvis bedömer arbetsgruppen att

Lärcentra har potential att tillhandahålla en stor bredd av utbildningar som kan underlätta för individer att komma in, etablera sig och kunna yrkesväxla på arbetsmarknaden samt matchas mot arbetslivets behov över tid. Allt ifrån kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskola, högre utbildning och mer riktad företagsutbildning. En nyckel för ett framgångsrikt arbete är att möjliggöra ett långsiktigt utbud med flexibilitet, i tid och rum och i olika lärandeformer och miljöer för att öka genomströmningen av studeranden från mer studieovana miljöer.

11 Förslag till fortsatt arbete

Utifrån tidigare genomförda studier och utifrån behovsinventering med olika aktörer och intressenter, kan vi se att det finns möjliga insatser som vi kan genomföra på kort och lång sikt.

Insatser på kort sikt

Öka kännedomen och kunskapen om lärcentras verksamhet

a) Ta fram en tillgänglighetsanalys med en kartbild som visar tillgängligheten till verksamhet hos lärcentra utifrån geografisk spridning (pendlingsavstånd) och ett funktionsmässigt perspektiv. För att underlätta förståelsen för vad ett lärcentrum kan vara föreslår vi att lärcentra presenteras likt en byggsats. Kategoriseringen kan göras utifrån exemplet enligt modellen med byggstenar, se bilaga 3. Analysen syftar till att få en bättre helhetsbild av de tjänster som erbjuds vid lärcentra. Det kan vara utbildning, matcha utbud av och efterfrågan på utbildning, vägledning och validering. Analysen ska kunna användas av olika aktörer, regioner, nationella myndigheter, Arbetsförmedlingens kontor, kommuner med flera.

b) Identifiera aktiviteter som genomförs inom befintliga insatser inom "ordinarie verksamhet" hos deltagande myndigheter samt inom andra arbetsgrupper inom arbetet för myndighetssamverkan, som kan vara relevanta att "klä på" med ett lärcentraperspektiv. Ta fram kunskapsunderlag och stödmaterial. Använd befintliga arenor och vid behov initiera nya mötesplatser eller nätverk för att synliggöra och sprida kunskap exempelvis genom att lyfta lärandeexempel.

c) Uppmärksamma behov och identifiera aktörer som kan verka för att tillgodose dessa behov.

d) Utredda förutsättningar att få till utvecklingsprojekt med extern finansierade medel. En utforskande ansats i syfte att hitta vad varje nivå kan göra och hur samverkansstrukturer kan skapas mellan olika nivåer nationellt, regionalt och lokalt. Bör samordnas med andra arbetsgrupper till exempel regiongruppen och valideringsgruppen inom ramen för myndighetssamverkan.

Insatser på lång sikt

Öka kunskapen om förutsättningar för långsiktig och hållbar utveckling av lärcentrum

e) Genomföra och ta tillvara resultat från ett eventuellt externt finansierat projekt och uppmärksamma behov som inte kan tas om hand av nationella, regionala eller kommunala myndigheter.

12 Bilagor

Bilaga 1 Förordning (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum

Inledande bestämmelser

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag för lärcentrum.

Med lärcentrum avses i denna förordning en verksamhet som organiseras av en eller flera kommuner och där den studerande erbjuds stöd i sitt lärande från lärare och annan personal samt ges möjlighet att möta andra studerande.

Lärcentrum kan vara tillgängliga för studier inom

1. kommunal vuxenutbildning,
2. yrkeshögskola,
3. universitet och högskola, eller
4. andra utbildningsformer.

Syftet med statsbidraget är att stimulera utveckling av lärcentrum i kommunerna. Förordning (2020:609).

2 § Statsbidrag lämnas för ett år i sänder (bidragsperiod) i den utsträckning det finns tillgång på medel.

Förutsättningar för statsbidrag

3 § Statsbidrag får lämnas till kommuner som i samverkan med andra kommuner genomför insatser för etablering av nya eller utveckling av befintliga lärcentrum. Statsbidrag får även lämnas till kommuner som genomför dessa insatser utan samverkan med andra om det finns särskilda skäl.

Statsbidrag får inte lämnas för insatser för vilka statsbidrag lämnas på annat sätt eller som får särskild ersättning.

Ansökan och beslut om statsbidrag

4 § Ansökan om statsbidrag lämnas in till Statens skolverk som beslutar om och betalar ut statsbidraget.

I ett beslut om att bevilja statsbidrag ska sista dagen för redovisning enligt 7 § anges.

Fördelning av statsbidrag

5 § Statens skolverk ska vid sin fördelning av statsbidrag ta hänsyn till:

1. i vilken grad insatserna kan främja tillgång till och genomströmning i utbildningen,
2. om ansökan avser lärcentrum i de kommuner där det inte finns ett lärcentrum,
3. behovet av geografisk spridning av lärcentrum, och
4. om samråd med regional utvecklingsansvarig aktör har skett.

Uppföljning och redovisning

6 § Statens skolverk ska följa upp och utvärdera hur statsbidraget har använts.

Statens skolverk ska lämna en redogörelse till Regeringskansliet av hur bidraget har använts senast tre månader efter bidragsperioden.

7 § Mottagaren av statsbidrag är skyldig att lämna sådan ekonomisk och annan redovisning till Statens skolverk som verket begär.

Återbetalning och återkrav

8 § Mottagaren av statsbidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig, om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med för högt belopp,
2. bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta,
3. bidraget helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål det har

lämnats för,

4. sådan redogörelse som avses i 7 § inte har lämnats, eller
5. mottagaren inte har följt villkor i beslutet om bidrag.

9 § Statens skolverk ska besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ett statsbidrag om någon är återbetalningsskyldig enligt 8 §.

Om det finns särskilda skäl för det, får Statens skolverk helt eller delvis eftersänka återkrav.

10 § På statsbidrag som krävs tillbaka ska ränta tas ut från och med den dag som infaller en månad efter det att beslutet om återkrav har fattats och efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl för det, får Statens skolverk helt eller delvis eftersänka krav på ränta.

Bemyndigande

11 § Statens skolverk får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

12 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Bilaga 2 Aktörer och intressenter som projektet samtalat med

Organisationer	Funktioner
Kommuner	Kommunstyrelseordföranden, kommunalråd
Campus	Campuschef
Regioner	Kompetensstrateger, samordnare lärcentra
NITUS (Nätverket för kommunala lärcentra)	Representanter från styrelsen
Sveriges kommuner och regioner	Representant från nätverk för kommunala högskolesamordnare, utredare vuxenutbildning, handläggare avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad
Arbetsförmedlingens lokalkontor	Företagsrådgivare, Arbetsförmedlare med inriktning utbildning
Svenskt Näringsliv	Policyexpert
Företagarna	Utbildningspolitisk expert
Omställningsorganisation	Representant från ledning
Lärosäten	Utbildningschef /Rektor och IT funktion, bitr. avd.chef samt koordinatörer
YH-anordnare	Regionchef, affärsutvecklare, Utvecklingsansvarig, ledamot i styrelse
Vuxenutbildningsnätverk	Nätverk bestående av nationella myndigheter, departement och SKR
Vinnova	Områdesledare
Valideringsgruppen inom myndighetssamverkan	Projektledare och projektdeltagare
Utredningen En utvecklad studie- och yrkesvägledning	Sekreterare

Bilaga 3 Exempel på modell med byggstenar för att kategorisera och beskriva lärcentras olika funktioner

Lärcentra som kompletterande struktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande

